

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

FORMATION OF CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE LAW ENFORCEMENT DURING THE STUDY OF A FOREIGN LANGUAGE

У статті визначено, що формування культурологічної компетентності майбутніх правоохоронців є актуальною проблемою вищої юридичної освіти. Розглянуто теоретичні основи формування культурологічної компетентності майбутніх правоохоронців, розкрито сутність поняття «культурологічна компетентність», «культурологічна компетентність майбутнього правоохоронця». Під поняттям «культурологічна компетентність майбутніх правоохоронців» автор розуміє інтегративну властивість особистості, що виражається в сукупності компетенцій, що дає змогу майбутньому правоохоронцю бути широко освіченим, мати пізнання в різних галузях науки і мистецтва, відчувати себе суб'єктом культурно-історичного процесу, розуміти закономірності розвитку культури як процесу зі створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей. Визначено особливості формування культурологічної складової частини професійної компетентності майбутніх правоохоронців. Досліджено, що значним потенціалом для формування культурологічної компетентності володіє навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Аналіз наукової та методичної літератури дав змогу визначити, що для розвитку цієї компетенції необхідна системна, цілеспрямована, спеціально-організована діяльність в освітньому процесі. Визначено та охарактеризовано напрями реалізації культурологічного підходу до навчання студентів професійного іншомовного спілкування: пріоритет у використанні автентичних текстів та наочності; спрямування завдань на формування культурологічної компетентності студентів; організація роботи над текстом з установкою на пізнання країни, мова якої вивчається; пояснення своєрідності культурологічно маркованого мовного матеріалу; зіставлення культурологічних реалій у процесі навчання іноземної мови; використання культурологічно орієнтованих прийомів.

Ключові слова: компетентність, культурологічна компетентність, іноземна мова,

майбутній правоохоронець, професійна підготовка.

The article defines that the formation of cultural competence of future law enforcement officers is an urgent problem of higher legal education. The theoretical bases of formation of cultural competence of future law enforcement officers are considered, the essence of concept «cultural competence», «cultural competence of the future militiaman» is defined. Under the concept of «cultural competence of future law enforcement officers» the author is an integrative property of personality, expressed in a set of competencies that allows future law enforcement officers: to be widely educated, to have knowledge in various fields of science and art; to feel the subject of the cultural-historical process; understand the patterns of cultural development as a process of creating, preserving and translating universal values. Peculiarities of formation of cultural component of professional competence of future militiamen are determined. It is investigated that the discipline «Foreign language for professional purposes» has a significant potential for the formation of cultural competence. The analysis of scientific and methodical literature made it possible to determine that the development of this competence requires systematic, purposeful, specially organized activities in the educational process. The directions of realization of the cultural approach to training of students of professional foreign language communication are defined and characterized: priority in use of authentic texts and clarity; directing tasks to the formation of cultural competence of students; organization of work on the text with a focus on knowledge of the country whose language is being studied; explanation of the originality of culturally marked language material; comparison of cultural realities in the process of learning a foreign language; use of culturally oriented techniques.

Key words: competence, cultural competence, foreign language, future militiaman, professional training.

УДК 37.211.24
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.22>

Липченко Т.С.,
викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У системі вищої освіти України пріоритетним завданням визначено формування загальнолюдських цінностей і вільного розвитку особистості упродовж життя. У контексті зазначеного особливого значення набуває формування культурологічної компетенції в процесі вивчення лінгвістичних дисциплін. Означена проблема актуальна, оскільки в основі сучасних освітніх концепцій і культурологічних підходів до викладання лежить усвідомлення нерозривності зв'язків мови, культури та суспільства.

Правоохоронці є членами полікультурного середовища, тому серед загальних компетенцій

правоохоронців актуальними є здатність зберігати та примножувати моральні та культурні цінності, повага до мультикультурності. У цьому контексті формування професійної культурологічної компетенції відіграє важливу роль у рамках їхньої професійної підготовки. Особливе значення в цьому процесі має іноземна мова, оскільки саме вона відіграє важливу роль у формуванні свідомості зростаючої людини, усвідомлення культурної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальні питання реалізації культурологічного підходу відображені в роботах Є. Бондаревської, І. Зязюна, М. Кагана, Н. Крилової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, Н. Щуркової та ін.

Методологічні та теоретичні аспекти культурологічної підготовки майбутніх фахівців досліджуються в роботах А. Арнольдова, Л. Буєвої, І. Кефелі, І. Луцької, В. Маслова, О. Попової, Р. Розіна, Ю. Рождественського, Н. Сердюк, О. Антонової, О. Дубасенюк та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність досліджень із проблеми формування професійної культури майбутніх правоохоронців у системі вищої юридичної освіти, нині залишається невирішеною проблема між зростаючими вимогами суспільства до підготовки конкурентоспроможних правоохоронців, що володіють високим рівнем професійної культури і недостатньою розробленістю теоретичних і практичних основ формування культурологічної компетентності в рамках традиційної системи освіти.

Метою статті є розкрити тлумачення поняття «культурологічна компетентність майбутніх правоохоронців» та виявити особливості формування культурологічної компетентності майбутніх правоохоронців у процесі вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. В умовах конкретної економічної і соціокультурної ситуації, глобалізації, інформатизації, напрям і характер розвитку професійної сфери визначає зростання професіоналізму, зумовлений реконструкцією різних галузей. У зв'язку з цим на перший план виходить формування нової особистості фахівця, який буде здатний до діалогу культур, вільно володіє іноземною мовою, знає соціокультурні системи різних країн.

На думку Г.М. Сорокіної, забезпечити досягнення цих цілей майбутньому правоохоронцю допоможе формування професійної полікультурної компетенції, яка являє собою вміння розуміти погляди і думки представників іншої культури, підтримувати спілкування і попереджати або успішно вирішувати конфлікти в процесі комунікації. Вона являє собою основу для професійної діяльності, базуючись на міжкультурній чутливості і толерантності. Це особливо актуально для співробітників, які перебувають за кордоном у миротворчих місіях і здійснюють правоохоронну діяльність у полікультурному середовищі, а також у зв'язку із ситуацією, що загострилася внаслідок терористичних акцій і зростання кількості біженців [6].

На думку вчених, культурологічна компетентність розглядається як сукупність знань про культуру в широкому та вузькому понятті цього слова, яка дає змогу намалювати цілісну картину світу та показати значення навчальної дисципліни для уточнення цієї картини, яка дозволяє визначити місце людини у світі та способи зміни світу з урахуванням отриманих знань [4].

Натомість Н.П. Осадчук вважає, що культурологічна компетентність – це той умовно достатній

рівень соціалізації та інкультурації особистості в суспільстві, який дає змогу вільно розуміти, використовувати і варіативно інтерпретувати всю суму неспеціалізованих, а почасти і спеціалізованих знань, які використовуються в щоденному побуті, являють собою норму загальносоціальної ерудованості людини в цьому середовищі, суму правил, законів, звичаїв, заборон, етикетних установок і інших регуляторів поведінки, вербальних і невербальних засобів комунікації, систему загальноновизнаних символів, світоглядних підвалин, ідеологічних і ціннісних орієнтацій, безпосередніх оцінок, соціальних і міфологічних ієрархій тощо [3].

Показником сформованості культурологічної компетентності студентів є уміння мобілізувати міжкультурні здібності під час професійної діяльності, уміння адекватно розпізнавати, осмислювати та оцінювати іншу лінгвокультуру, розуміти особливості представників іншомовної культурної спільноти в професійних ситуаціях, уміння прогнозувати можливі культурологічні перешкоди в умовах міжкультурного професійного спілкування і знаходити шляхи їх усунення, уміння мислити в порівняльному аспекті, розглядати свою країну в аспекті перетину культур і демонструвати культурну толерантність [2, с. 35].

У контексті формування культурологічної компетентності учнів старшої школи В.І. Пустохіна трактує зазначене поняття як сформоване сукупне новоутворення особистості, що дає змогу вільно почуватися в різних соціокультурних ситуаціях, таких як: 1) відчувати себе не лише об'єктом, а й суб'єктом культурно-історичного процесу; 2) бути різнобічно освіченим, мати широкий кругозір; 3) розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження й трансляції загальнолюдських цінностей; 4) орієнтуватися в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не тільки свого народу, але й інших націй; 5) уміти доцільно й ефективно виступати, спілкуватися в сучасному світі, оперуючи культурними концептами й образами різних народів [5]. Таким чином, під поняттям «культурологічна компетентність майбутніх правоохоронців» ми розуміємо інтегративну властивість особистості, що виражається в сукупності компетенцій, що дає змогу майбутньому правоохоронцю: бути широко освіченим, мати пізнання в різних галузях науки і мистецтва; відчувати себе суб'єктом культурно-історичного процесу; розуміти закономірності розвитку культури як процесу з створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей; знати традиції, реалії, звичаї, духовних цінності не тільки свого народу, а й інших націй, а також враховувати їх у процесі міжкультурної комунікації; вміти спілкуватися в сучасному світі, бути толерантним до представників інших культур, оперувати культурними компонентами й образами різних народів.

На нашу думку, значним потенціалом для формування культурологічної компетентності володіє навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням», оскільки вона створює умови для збагачення майбутніх правоохоронців відомостями про культуру, допомагає знайти себе в міжкультурному середовищі, сформувати власну культурну самосвідомість, сформувати толерантне ставлення до інших культур, сприяє зняттю відособленості, абстрактності і культурної знеособленості знань. Важливою метою навчання іноземної мови є розвиток особистості майбутнього фахівця, здатного брати участь у міжкультурній комунікації, а одна зі складових частин комунікативної компетентності – це знання про культуру країни мови, що вивчається [7].

Вивчення сучасного стану проблеми розвитку культурологічної компетентності майбутніх правоохоронців, аналіз наукової та методичної літератури, власний практичний досвід роботи показує, що для розвитку цієї компетентності необхідна системна, цілеспрямована, спеціально організована діяльність в освітньому процесі.

Спираючись на дослідження І.В. Іванової [1], визначаємо пріоритетні напрями реалізації культурологічного підходу до навчання студентів професійного іншомовного спілкування:

- пріоритет у використанні автентичних текстів та наочності;
- спрямування завдань на формування культурологічної компетентності студентів;
- організація роботи над текстом з установкою на пізнання країни, мова якої вивчається;
- пояснення своєрідності культурологічно маркованого мовного матеріалу;
- зіставлення культурологічних реалій у процесі навчання іноземної мови;
- використання культурологічно орієнтованих прийомів під час роботи над текстом (коментар, довідка, характеристика, використання проблемних питань, коментарі культурологічних реалій тощо).

Висновки. Соціально-економічні реформи, що відбуваються в нашій країні, нерозривно пов'язані з курсом на реформування сучасної системи освіти. Спрямованість реформ на демократизацію і гуманізацію вищої школи вимагає розв'язання однієї з найважливіших соціальних проблем – формування культури особистості майбутнього правоохоронця в умовах сучасної дійсності. Нині основними принципами нової освітньої парадигми виступають культурологічні та гуманістичні цінності.

Під культурологічною компетентцією розуміємо інтегративну властивість особистості, яка дає змогу відчувати себе об'єктом культурно-історич-

ного процесу, розуміти закономірності розвитку культури як процесу з створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей, бути частиною сучасного світу, оперуючи реаліями, звичаями, образами і свого народу, і інших народів.

Формування культурологічної компетентності майбутнього правоохоронця в процесі професійної підготовки сприятиме зростанню ступеня полікультурності, допоможе розвинути здібності до міжкультурного діалогу в складних професійних ситуаціях, розвинути уміння оперативно створювати і використовувати систему аналізу явищ і фактів культури для проникнення в соціокультурне середовище іншомовного колективу, а також розвинути уміння вибирати стиль поведінки з урахуванням культурологічних і комунікативних чинників спілкування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванова І.В. Способи реалізації культурологічного підходу у змісті підручника для навчання професійного іншомовного спілкування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2012. Вип. 30. С. 274–275. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_30_85
2. Москаленко А.М. Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів: теоретичний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4(2). С. 31–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4%282%29_7
3. Осадчук Н.П. Культурологічна компетентність як домінуюча складова у системі професійних компетентностей майбутніх офіцерів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3. С. 129–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2017_3_25
4. Панкратова О.М. Культурологічна компетентність вчителів і її формування. URL: pier.ulstu.ru/seminar/archive/29report.dok
5. Пустохіна В.І. Формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі навчання української літератури: риторичний підхід. *Педагогічна риторика: історія, теорія, практика* : монографія / за ред. О.А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. С. 196–207.
6. Сорокіна Г.М. Полікультурне виховання співробітників правоохоронних органів. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : матеріали науково-практичної конференції. Харків, ХНУВС, 08.04.2016. С. 165–167.
7. Турбина Е.П. Роль культурологического подхода в процессе обучения иностранным языкам. *Вестник Шадринского государственного педагогического университета*. 2018. № 1 (37). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-kulturologicheskogo-podhoda-v-protssesse-obucheniya-inostrannym-yazykam>